

Helena Marzec

Zjawisko wagarowania występujące wśród uczniów

Nauczyciel i Szkoła 1 (53), 103-120

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Helena MARZEC

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Filia w Piotrkowie Trybunalskim

Zjawisko wagarowania występujące wśród uczniów

Słowa kluczowe

Wagary, przyczyny wagarowania, klasyfikacja wagarów, miejsce wagarowania, skutki wagarowania, przeciwdziałanie wagarowaniu uczniów.

Streszczenie

Zjawisko wagarowania występujące wśród uczniów

Wagary to poważny problem społeczny, który dotyczy przede wszystkim uczniów, ich rodziców, nauczycieli, nadzoru pedagogicznego, a także społeczeństwa. Analizując ten problem, omówiono pojęcie wagarów, ich przyczyny, rodzaje wagarów podejmowanych przez uczniów w poglądach wybranych autorów, wskazano miejsca wagarowania oraz skutki wagarów.

Wagary to proces złożony i aby zapobiegać ucieczkom ze szkoły należy podjąć wszelkie działania aby uświadamiać uczniom, że wagary są bezcelowe, bezsensowne, degradują psychicznie i moralnie młodego człowieka. Dlatego też rodzice, opiekunowie i nauczyciele nie powinni tolerować aspołecznych zachowań młodzieży ale wspólnie wypracować różnego rodzaju metody zapobiegające powstawaniu tak niekorzystnego zjawiska, jakim są wagary.

Key words

Truancy, reasons for truancy, classification of truancy, destination of students playing truant, the results of truancy, prevention of truancy among pupils.

Summary:

The truancy phenomenon among pupils

Truancy seems to be an important social problem which concerns mostly pupils, their parents, teachers, pedagogues, but also society. While analysing the problem in the view of chosen authors, the following issues are presented: the definition of truancy, the reasons for truancy, and the sorts of truancy played by pupils. The destinations of students playing truant and the results of truancy are also discussed.

Truancy is obviously a complex problem and in order to prevent it one must engage in a wide variety of activities to make pupils aware that not only is truancy pointless but also psychologically and morally degrading to a young person. That is why parents, tutors and teachers should not tolerate this anti-social behaviour but should cooperate and devise wide-ranging methods of preventing the phenomenon of truancy.

Wprowadzenie

Kształtowanie prawidłowych postaw dzieci i młodzieży od zawsze było ważnym zadaniem rodziny, społeczeństwa i państwa. Współcześnie zjawiskiem coraz bardziej powszechnym staje się nieprzystosowanie społeczne, które w szkołach przejawia się często w postaci wagarów. Stawiane jest wówczas pytanie przez psychologów, socjologów, pedagogów i rodziców, co jest przyczyną absencji szkolnej i jak pomóc jednostkom, które wchodzą na drogę wykołejenia społecznego. Towarzyszy temu często poczucie bezradności i niepewności.

Wagary to poważny problem społeczny i prawny, który dotyka dzisiejsze szkoły. Jest to problem ucznia, jego rodziców, nauczycieli, nadzoru pedagogicznego i społeczeństwa. To także problem pedagogiczny ujawniający słabości systemu szkolnego zarówno w obszarze zapobiegania, jak i reagowania na opuszczanie lekcji.

Wagary stały się plagą współczesnej szkoły, o czym świadczy Raport Najwyższej Izby Kontroli z września 2008 roku, obejmujący lata szkolne 2005/2006 i 2006/2007. Jak ustalili kontrolerzy, coraz więcej uczniów opuszcza lekcje, a szkoły nie radzą sobie z tym problemem lub wręcz nie badają zjawiska wagarów w swojej szkole, ignorując je. Brak jest w szkołach procedur postępowania z notorycznymi wagarowiczami. Według informacji zawartych w raporcie: „90% nauczycieli podaje, że w ich szkołach prowadzona jest coroczna diagnoza problemów związanych z patologią (wagary należy zaliczyć do patologii szkolnej). Jednocześnie ten stan potwierdza 65% uczniów. Około 23% nauczycieli i dwukrotnie więcej uczniów wskazało, że nie wszyscy nauczyciele reagują na łamanie zasad regulaminu szkolnego. Ponadto uczniowie relacjonują ukrywanie przez nauczycieli niewygodnych dla szkoły wydarzeń i problemów”¹. I właśnie do takich niewygodnych problemów należy zaliczyć wagary.

Wagary to powód, dla którego warto podjąć szerokie systemowe działania, ale żeby je podjąć należy bardzo dokładnie zdefiniować problem. Warto zastanowić się również czy znowelizowany w sierpniu 2008 r. zapis art. 20 ustawy o systemie oświaty zapobiegnie wagarom.

„Art.20.1. Niespełnienie obowiązku, o którym mowa w art. 14 ust. 3, obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

2. Przez niespełnienie obowiązku nauki należy rozumieć nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50%:

- 1) obowiązkowych zajęciach edukacyjnych w przedszkolu (oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej), szkole podstawowej, gimnazjum, szkole ponad gimnazjalnej lub placówce;

¹ Raport Najwyższej Izby Kontroli z września 2008.

- 2) zajęć w przypadku spełniania obowiązku nauki przez uczęszczanie na zajęcia lub w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w art. 16 5a pkt 2-4”².

Art. 20 ustawy o systemie oświaty ma tak naprawdę poprzez portfel rodziców zapobiec wagarom uczniów. Czy rzeczywiście tak będzie – czas pokaże.

Zastanówmy się, co takiego się dzieje, że uczniowie opuszczają pojedyncze lekcje lub nawet całe dni nauki szkolnej. Jakie są przyczyny tak negatywnego zjawiska w polskich szkołach?

Pojęcie wagarów

Nazwa wagary pochodzi z języka łacińskiego *vagor* i oznacza dosłownie błąkać się. Oddaje to dobrze ich istotę. W. Okoń³ uważa, że jest to zjawisko z dziedziny patologii życia szkolnego, polegające na samowolnym opuszczaniu przez uczniów zajęć szkolnych i spędzaniu poza domem i szkołą czasu przeznaczonego na naukę. To samowolne przebywanie ucznia poza szkołą, wałęsanie się podczas obowiązkowych zajęć szkolnych⁴.

Jak określa A. Oleszkiewicz⁵ wagary to takie zachowanie młodzieży, które charakteryzuje się nieprzestrzeganiem podstawowych norm współżycia społecznego uznanych za obowiązujące dzieci i młodzież w wieku szkolnym. Oznacza to, że młodzież, którą nazwano niedostosowaną społecznie – systematycznie opuszcza lekcje, przerywa naukę, zmienia szkoły bez uzasadnionej przyczyny, agresywnie zachowuje się wobec kolegów, wagaruje, wałęsa się i przebywa przez wiele godzin poza domem w towarzystwie zdemoralizowanych kolegów, ucieka z domu, pije alkohol, pali papierosy, popełnia kradzieże.

Ustawa oświatowa przewiduje, że uczeń, który opuści 50% (lub więcej) godzin lekcyjnych i to niezależnie, czy są to godziny usprawiedliwione, czy też nie, jest niesklasyfikowany z przedmiotu lub przedmiotów. Przepis nie jest zupełnie nowy, ale sytuacja, jaka powstała w polskiej szkole po wprowadzeniu reformy, tak. Obecnie fala niesklasyfikowanych uczniów dosłownie zalewa wszystkie gimnazja⁶. Nauczyciele, którzy pracują już kilka lat w szkole twierdzą, że zjawisko to pojawiło się ze zmianą w systemie oświaty – do chwili powstania gimnazjum niesklasyfikowani uczniowie stanowili jakiś niewielki promil i były to zazwyczaj dzieci, których nieobecności powstawały zazwyczaj w wyniku dłuższej choroby, co się zdarzało naprawdę sporadycznie, dzieci zupełnie zaniedbywane z rodzin patologicznych albo zupełnie niewydolnych wychowawczo. Obecnie większość uczniów to wagarowicze, w tym duża część pochodzi z pozornie normalnych rodzin⁷.

² Dziennik Ustaw z dnia 8 sierpnia 2008 r. art. 20.

³ W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1987.

⁴ *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2002.

⁵ A. Oleszkiewicz, *Wagary ponad miarę*, „Charaktery” 2006, nr 3.

⁶ J. Czech, *Eksterni mimo woli*, „Gazeta Szkolna” 2003, nr 24 s. 1.

⁷ Tamże.

Problem staje się coraz bardziej poważny, bowiem zaczynają wagarować uczniowie, którzy mają „ciepły dom”, a rodzice interesują się nimi⁸.

Wagarowicze zwykle usiłują ukryć swoje nieobecności przed rodziną. Wychodzą rano z domu, ale nie docierają do szkoły.

Natomiast E. Marynowicz- Hetka⁹ absencję szkolną określa jako zaburzenia w zachowaniu się, zachowania dzieci odbiegające od przyjętej normy. Zaburzenia w zachowaniu dziecka znajdują się już w bardziej skomplikowanej fazie, nazwanej umownie fazą zaawansowania. Głównym czynnikiem wpływającym na większą komplikację tej fazy jest okres, w którym dziecko było poddawane negatywnym oddziaływaniom środowiska rodzinnego, a niekiedy także rówieśniczego. Jednym z objawów zaburzeń w zachowaniu się dzieci uczniów szkoły podstawowej są zachowania określane wspólnym terminem trudności wychowawcze. Do głównych objawów zachowań tych uczniów można zaliczyć: lekceważący stosunek do szkoły, nauki, rodziny, kłamstwa, wagary, spożywanie alkoholu i palenie papierosów, a także kradzieże na terenie szkoły.

Z kolei L. Mościcka na podstawie badań nad nieletnimi definiuje wagary jako „świadomie podjętą próbę uregulowania przez nieletniego na własną rękę niekorzystnej, w jego indywidualnym odczuciu, pozycji własnej w stosunku do otaczających go warunków środowiskowych bądź sytuacyjnych, bez pełnego uświadomienia sobie skutków swego postępowania, lub też przy świadomym godzeniu się na wszelkie stąd konsekwencje”¹⁰.

Autorka wymieniła szereg rodzajów ucieczek z zajęć szkolnych mianowicie:

Wagary dorażno-okazyjne

Pierwsze wagary zazwyczaj mają charakter dorażno-okazyjny.

Pojawienie się przypadkowej jednorazowej sytuacji o charakterze okazji jest zewnętrznym bodźcem, który wyzwała reakcje w postaci decyzji wagarowania. Najczęściej spędzone są samotnie, a w wyjątkowych przypadkach z kolegą.

Wagary konfliktowe

Są wyrazem wadliwego układu stosunków między uczniem a szkołą, spowodowane różnego rodzaju trudnościami, z którymi styka się uczeń w środowisku szkolnym.

- Motyw lękowy – uczucie lęku pojawia się w sytuacji, gdy uczniowi grozi otrzymanie oceny niedostatecznej.

⁸ S. Dzwonkowska, *Wagary i ucieczki*, „Głos Nauczycielski” 1999, nr 27, s. 14.

⁹ E. Marynowicz-Hetka, *Dziecko w rodzinie problemowej*, Warszawa 1987.

¹⁰ L. Mościcka, *Przestępczość nieletnich. Podłoże, geneza, motywy*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.

- Motyw poczucia bezradności – motyw ten jest psychologicznym wyrazem postawy ucznia. Brak wiary w swoje powodzenie w nauce powoduje, że uczeń ucieka ze szkoły i rezygnuje z podjęcia wysiłku kontynuowania nauki.
- Motyw braku zainteresowań nauką – wynika z niechęci uczniów do warunków, jakie zostały narzucone przez dorosłych. Niewłaściwy typ szkoły wybrany przez rodziców bądź ucznia powoduje brak zamiłowania i zainteresowania nauką.
- Motyw nieprzychylności w stosunku do nauczyciela. „(...) w największym stopniu odbija się nieodpowiedni sposób postępowania nauczyciela na szkolnej pracy młodzieży (...) Negatywne cechy osobowości uczącego, uzewnętrzniające się w niewłaściwych formach postępowania z młodzieżą, wpływają hamująco na tok jego pracy. Młodzież nie pracuje z zainteresowaniem czy z zamiłowania, lecz z przymusu, z obawy przed nauczycielem. Czasem uczy się, lecz praca ta (...) jest mało wydajna, zahamowana”¹¹.
- Motyw lenistwa – motyw lenistwa ujawnia się przy braku wyrobionych nawyków do systematycznej pracy, braku dyscypliny oraz braku skłonności do rezygnowania z wygodnictwa.

Wagary koleżeńskie

L. Mościcka uważa, że „motywem wagarów może być opinia społeczna określonej grupy koleżeńskiej. Jednostka bądź nie chce przeciwstawić się tej opinii, gdyż zależy jej na współżyciu z grupą (nawet za cenę przyjęcia jej negatywnych postaw życiowych), bądź obawia się konsekwencji w postaci dyskryminacji, objawiającej się w upokarzających przezwiskach lub w innej formie manifestowanej pogardy”¹².

Wagary kompensacyjne

Są próbą rekompensaty za złe warunki życia rodzinnego oraz źle układające się w niej stosunki międzyosobowe. Wagary kompensacyjne mogą być reakcją na nieprawidłowe postawy rodzicielskie, np. nadmierne wymagania. Bez względu na słuszność jednostka ocenia warunki panujące w domu z pozycji własnych potrzeb. Intencje rodziców uważa za złe, a nawet fałszywe, podejmuje wszelkie próby uwolnienia się od wpływów rodziców,

Wagary charakterologiczne

Tak nazywane są wagary związane z zaburzeniami w rozwoju moralnym ucznia. Celem wagarów charakterologicznych jest chęć wyciągnięcia z dnia

¹¹ J. Bohucki, *Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży*, Katowice 1985.

¹² L. Mościcka, *Przestępczość nieletnich...*, dz. cyt.

maksimum przyjemności, spełnienie swych zachcianek i pragnień. Chęć porzucenia dorosłości oraz możliwość bycia wolnym od dyscypliny, obowiązków i zakazów,

Wagary przestępcze

Tendencję przestępczą dyktuje konieczność zdobycia środków, aby pobyt poza szkołą był atrakcyjniejszy.

M. Sałasiński i B. Badziukiewicz¹³ wagary uczniów klasyfikują następująco:

- **wagary okazjonalne-nieplanowane**,
- **wagary taktyczne** – zwykle przemyślane i z punktu widzenia ucznia całkowicie uzasadnione,
- **wagary ze strachu** – powodowane lękiem przed nauczycielem, przed kolegą lub przed jedynką,
- **wagary manifestacyjne** – są protestem przeciw metodom lub zasadom stosowanym i obowiązującym w szkole. Mogą też być protestem przeciwko decyzjom rodziców lub chęcią zwrócenia uwagi na siebie i swoje problemy,
- **wagary programowe** – występują wtedy, gdy „uczeń nie chce chodzić do szkoły, nie interesuje go nauka, nie boi się konsekwencji i wybiera sposób życia, który sprawia mu przyjemność”.

Wymienione wyżej rodzaje wagarów mogą mieć charakter wagarów indywidualnych lub grupowych¹⁴.

Często powtarzające się stają się problemem wychowawczym. Powodują narastanie niewiedzy, utrudniają odpowiednie wywiązywanie się z obowiązków szkolnych, sprzyjają różnym niewłaściwym zachowaniom, które mogą stać się zwyczajem lub sposobem życia młodych ludzi. Takie postępowanie ma swoje przyczyny, które nie zawsze tkwią w samym uczniu, ale także w systemie szkolnym. Najczęstsze przyczyny wagarowania młodzieży gimnazjalnej przedstawia następny podrozdział.

Przyczyny wagarowania

Wagary, czyli nieusprawiedliwiona nieobecność na zajęciach lekcyjnych, to nie tylko problem ucznia, ale również szkoły. Dlaczego uczeń wybiera wagary zamiast lekcji?

Cz. Kupisiewicz¹⁵ jest zdania, że powodem jest m.in. zła jakość pracy nauczycieli, przejawiająca się licznymi przykładami werbalizmu i encyklopedyzmu, ale także autorytaryzmu i częstego stosowania bodźców awersyjnych.

¹³ M. Sałasiński, B. Badziukiewicz, *Vademecum pedagoga szkolnego*, Warszawa 2003.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Cz. Kupisiewicz, *Rzecz o kształceniu*, Warszawa 1999.

Natomiast z badań przeprowadzonych przez R. Stojecką-Zuber¹⁶ wynika, że uczniowie wagarują przede wszystkim dlatego, że nie nadążają za programem szkolnym. Ale do przyczyn uczniów wagarujących zalicza także przyczyny tkwiące w samych uczniach, w ich nieobowiązkowości, lenistwie, wyznawaniu innych niż powszechnie aprobowane norm społecznych, wyniesionych ze złe funkcjonujących rodzin, ale także obecnych w szkole.

A. Kargulowa¹⁷ wyróżnia niekorzystne dla uczniów, a także zalicza do przyczyn wagarowania, typy postaw nauczycieli. Mówi o nauczycielu formalistycznym, nauczycielu stosującym pedagogiczne uniki, zadufanym w sobie. Dodać można jeszcze nauczyciela „rutyniarza”, który wszystko wie, wszystko umie, przez lata uczy tak samo. Tacy właśnie nauczyciele nie pozwalają na wytworzenie w szkole właściwej atmosfery, która sprzyjałaby nauczaniu, wychowaniu, pozytywnemu motywowaniu do nauki¹⁸.

Przyczyny wagarów są bardzo różne i niekiedy kryją za sobą poważne problemy psychiczne dziecka, niekiedy zaś zwykłe lenistwo i chęć prowadzenia przyjemniejszego życia¹⁹.

Bardzo poważną przyczyną wagarowania jest II etap kształcenia, czyli przejście ze szkoły podstawowej do gimnazjum. Są dzieci, które nie mogą odnaleźć się w nowej szkole, w nowym miejscu. W każdej niemal klasie jest uczeń, który jest w pełnej izolacji²⁰.

Do przyczyn, dla których uczniowie opuszczają zajęcia szkolne na początku – częściowo, a potem całkowicie – są zdaniem M. Wojciechowskiego²¹:

- niechęć do szkoły,
- brak osiągnięć w nauce i słabe stopnie,
- brak pieniędzy (podejmowanie pracy zarobkowej w trakcie zajęć szkolnych),
- braku poczucia przynależności i czyjejkolwiek troski.

Trudno określić jednakowe przyczyny odmowy uczęszczania na lekcje dla wszystkich dzieci. Są one różne, tak jak inne są dzieci. Na ukształtowanie się niechętniej w stosunku do szkoły postawy dziecka ma wpływ wiele czynników związanych ze środowiskiem domowym inaczej rodzinnym, szkolnym, jak i również z cechami indywidualnymi.

Najczęściej D. Heyne i S. Rollings wymienia następujące czynniki poprzedzające tę odmowę:

- przejście ze szkoły podstawowej do gimnazjum,

¹⁶ R. Stojecka-Zuber, *W sprawie wagarów*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2007, nr 3, s. 26.

¹⁷ A. Kargulowa, *Dlaczego dzieci nie lubią szkoły*. Warszawa 1991.

¹⁸ R. Stojecka-Zuber, *W sprawie wagarów...*, dz. cyt.

¹⁹ J. Czech, *Eksterni mimo woli...*, dz. cyt.

²⁰ Tamże.

²¹ M. Wojciechowski, *Czemu idą na wagary*, „Remedium” 2005, nr 4, s. 6.

- choroba członka rodziny,
- inne stresujące sytuacje w rodzinie, takie jak przeprowadzka lub rozstanie rodziców itp.,
- lęk przed różnymi aspektami życia szkolnego, takimi jak klasówka, odrzucenie przez rówieśników, izolacja lub chociażby konieczność korzystania ze wspólnej toalety²².
- strach przed złą oceną,
- brak przygotowania do lekcji,
- brak pracy domowej,
- dziecko po prostu nie lubi szkoły,
- ucieka z nudnych zajęć,
- nie lubi nauczyciela²³.

Do przyczyn wagarowania ucznia można jeszcze zaliczyć:

- szantażowanie przez kolegów, którzy żądają pieniędzy,
- sińce na ciele, które dziecko otrzymało, gdy zostało pobite podczas awantury w domu i wstydu się pokazać w szkole,
- awantury w domu i wstyd przed kolegami,
- ogólne zmęczenie, choroba²⁴.

Wagary to samowolne opuszczanie przez ucznia zajęć szkolnych, a tym samym łamanie regulaminu szkolnego, powodowane chęcią przyjemnego spędzania czasu, przeżycia niecodziennych przygód. Wagary nawet sporadyczne stanowią poważny problem dydaktyczny i wychowawczy, są jedną z istotnych przyczyn niepowodzeń szkolnych, a bardzo często stają się pierwszym etapem ucieczek z domu, włóczęgostwa, przestępczości, wykolejenia moralnego²⁵.

Przyczyny wagarowania według E. Turniak²⁶ są bardzo rozmaite. Są nimi już wcześniej wspomniane, ale także motywy tkwiące poza szkołą, w środowisku, które zachęca do opuszczania lekcji (np. piękna pogoda, występ muzyczny idola, bazarowy handel, namowa lub groźba starszych kolegów).

Przyczyny powodzenia i niepowodzenia szkolnego dziecka zależą od bardzo wielu czynników, które wpływają na przebieg i efekt pracy szkolnej. Zaliczyć do nich można wszelkie przejawy dezintegracji życia rodzinnego, które stają się poważnym źródłem nieprzystosowania społecznego uczniów. Może to być zaburzona struktura rodziny.

²² D. Heyne, S. Rollings: *Niechęć do szkoły. Jak pomóc dziecku, które opuszcza lekcje i wagaruje*. przekład M. Gajdzińska. Gdańsk 2004.

²³ V. Bratkowska, *Psychologiczne aspekty kłamstwa i wagarów*. „Wszystko dla Szkoły” 2001, nr 1/2.

²⁴ A. Gnyp: *Dlaczego wagary*. „Głos Nauczycielski” 1993, nr 3.

²⁵ E. B. Turniak, *Jak zapobiegać wagarom*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 1.

²⁶ Tamże.

Rozbicie rodziny w postaci rozwodu lub separacji „stanowi zawsze szok i pozostawia u dziecka trwałą uraz, który może być tylko łagodzony”²⁷. Zdaniem M. Łobockiego „staje się ono często przedmiotem przetargu rodziców i nierzadko pewnego rodzaju parawanem, za którym ukrywają oni rzeczywiste motywy toczonych przez nich sprzeczek. Dziecko bierze tu na siebie rolę „kozła ofiarnego” i z reguły jest osobą najbardziej poszkodowaną w rozgrywającym się dramacie rodzinnym”²⁸. Należy tu podkreślić, że nie sam fakt rozwodu czy separacji jest niebezpieczny dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży, lecz towarzysząca temu stała dysharmonia we współżyciu rodzinnym.

Szczególnie groźnym czynnikiem nieprzystosowania dzieci jest dezintegracja życia rodzinnego, przejawiająca się w ciągłych awanturach, w niezgodnym i konfliktowym współżyciu rodziców. Przyczyną takiego stanu jest m.in. alkoholizm występujący w rodzinie. Jego objawem jest brak jakiegokolwiek kontroli nad własnym agresywnym zachowaniem, które znacznie osłabia więzi emocjonalne między członkami rodziny oraz nieuchronnie prowadzi do jej coraz większego rozkładu²⁹.

Równie ujemne skutki w rozwoju dziecka pociąga za sobą choroba lub śmierć jednego z rodziców. Niektórzy psychologowie podkreślają, że szczególnie, emocjonalnie odczuwana jest strata rodzica tej samej płci, co dziecko³⁰. „Tłumaczą to znaczeniem, jakie ma ten rodzic w procesie identyfikacji danego dziecka z odpowiadającym mu wzorem osobowym”³¹. Brak autorytetu u dorastającego dziecka może być czynnikiem modyfikującym jego stosunek do społeczeństwa. Wyrazem tego może być stwierdzenie: „Dopóki ojciec żył, ani mi w głowie były wagarowanie czy coś takiego”(J.L., lat 14,5)³².

Do przyczyn zachowań antyspołecznych dziecka może przyczynić się nadmierna troskliwość ze strony samotnie wychowującej matki lub ojca, która powoduje, że dziecko staje się mało samodzielne i mało odporne na sytuacje stresowe³³.

M. Ziemska³⁴ wyróżnia dwie postawy rodzicielskie, które mogą być przyczyną absencji szkolnej dziecka, są to postawy najbardziej groźne w swych skutkach – odtrącenie i nadmierna ochrona. Postawa odtrącająca „sprzyja kształtowaniu się u dziecka agresywności, nieposłuszeństwa, kłótności, kłamstwa, kradzieży, zahamowaniu rozwoju uczuć wyższych, zachowaniu aspołecznemu, a nawet antyspołecznemu”, a nadmierna ochrona „może

²⁷ M. Ziemska, *Rodzina a osobowość*, Warszawa 1979.

²⁸ M. Łobocki, *Trudności wychowawcze w szkole*. Warszawa 1989, s. 47.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże, s. 44.

³² L. Mościcka, *Przestępczość nieletnich...*, dz. cyt., s. 31.

³³ M. Łobocki, *Trudności...*, dz. cyt.

³⁴ M. Ziemska, *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 2009.

powodować u dziecka opóźnienie dojrzałości emocjonalnej-infantyлизм, opóźnienie dojrzałości społecznej, zależności dziecka od matki, bierność, brak inicjatywy. Ustępliwość lub zachowanie typu rozpieszczone dziecko, więc nadmierna pewność siebie, poczucie większej wartości, niepowściągliwość, zuchwalstwo, zarozumialstwo, awanturniczość, tyranizowanie matki³⁵.

Zdarza się, że przyczyną ucieczek dziecka ze szkoły jest nieradzenie sobie z trudnościami szkolnymi. Szkoła obok rodziny odgrywa istotną rolę w procesie uspołeczniania dziecka. Przygotowuje do dorosłości, do uczestnictwa w grupie społecznej, zapoznaje z pracą oraz odpowiedzialnością.

„Dziecko rozpoczynające naukę szkolną wkracza do nowego, początkowo nieznanego sobie środowiska. Staje się członkiem społeczności szkolnej, w której działa system norm regulujących postępowanie uczniów i stawiających przed nimi różnorodne zadania i wymagania”³⁶.

Szkoła przestała wychowywać, bo uczniowie nie identyfikują się z nią, nie akceptują jej jako miejsca spędzania czasu wolnego i realizacji zainteresowań, nie znajdują w niej zajęć, które aktywizowałyby, były atrakcyjne, pozwalałyby na przeżywanie. Szukają więc innych miejsc i łatwo je znajdują³⁷. Szkoła wymaga zmian, które pozwolą na stworzenie w niej rzeczywistego środowiska wychowawczego. A to jest uzależnione nie od zapisów ustawowych, założeń systemowych, tylko od ludzi, od prawdziwych wychowawców, którzy wierzą, że człowiek jest wychowywany, że złego młodzieńca można zmienić w dobrego, a aroganta w miłego człowieka. Aby pozyskać młodzież, trzeba ją akceptować, szanować jej godność i prawo do tego, by była tym, kim jest³⁸. Młodzież najchętniej spędza czas w miejscach, gdzie jest miło, przyjemnie, choć nie zawsze bezpiecznie.

Miejsca wagarowania

Z badań wynika, że uczniowie, którzy powinni uczestniczyć w zajęciach lekcyjnych decydują się na czas wolny w towarzystwie znajomych, siedzą w domu, nudzą się w bliżej nie określonych miejscach, a także spacerują po mieście, hipermarketach, a tylko niewielu z nich nie idzie do szkoły, dlatego aby nadrobić zaległości³⁹.

Młodzież bardzo często ucieka w towarzystwie swoich koleżanek, kolegów, swoich sympatii, aby przeżyć dzień inaczej, zrobić coś zwariowanego, zabawić się.

³⁵ Tamże, s. 84.

³⁶ Z. Skorny, *Proces socjalizacji dzieci i młodzieży*, Warszawa 1987, s. 140.

³⁷ R. Stojeczka-Zuber, *W sprawie wagarów...*, dz. cyt.

³⁸ T. Pilch, *Rozważania wokół nauczyciela-wychowawcy*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”. 1995, nr 3.

³⁹ R. Stojeczka-Zuber, *W sprawie wagarów...*, dz. cyt.

Jak wskazują badania S. Dzwonkowskiej⁴⁰ z 241 badanych uczniów 80,3% podało, że było na wagarach. Tylko 11 uczniów na te wagary chodzi samotnie. Większość, tj. 230 badanych chodzi w z całą klasą lub w towarzystwie znajomych. 40,2% ankietowanych nie ma z tego powodu wyrzutów sumienia.

Do najczęstszych sposobów spędzania czasu na wagarach według badań są odwiedziny znajomych, organizowanie imprez. Powrót do domu: granie na komputerze, szukanie różnego rodzaju rozrywki w Internecie, oglądanie TV, spanie, a także spacerowanie po ulicach. Badani odpowiedzieli także, że podczas wagarów bardzo często palą papierosy, piją wino, piwo, oglądają filmy pornograficzne. Jak odpowiedział jeden z uczniów: „każde wagary są inne, przebywamy w parku, ходzimy do lasu, idziemy do kawiarni, robimy ognisko, idziemy do pizzerii, urządzamy piknik”⁴¹.

Jak twierdzi inny uczeń Tomek, który przez dwa lata prawie ze wszystkich przedmiotów miał egzaminy klasyfikacyjne, czas, który powinien spędzać w szkole, spędzał pracując przez dwa lub trzy dni w tygodniu przy roznoszeniu ulotek lub rozlepianiu plakatów, zaś pozostały czas spędzał z kolegami, miał pieniądze na drobne przyjemności. Podczas takich wagarów wraz z kolegami bawili się w kradzieże drobnych rzeczy w supermarketach lub zakładali się, któremu z nich uda się np. zjeść więcej słodyczy w czasie wizyty w takim sklepie. Dodał także, że płatali się po stadionie, poznawali tam różne osoby, które prowadzą, lub prowadziły działalność niekoniecznie zgodną z prawem⁴².

„Pierwsze wagary spędzałem sam. Nie miałem lekcji albo bałem się pytania, to wagarowałem. Spędzałem czas pod ogrodzeniem szkoły albo w jakimś kącie w szkole. Potem chodziłem coraz częściej, jak poznałem takich jak ja i zaczęliśmy chodzić grupami, bo samemu zawsze to było nudno. Często chodziliśmy na targ, niby bez celu, ale to sprawiało nam jakąś przyjemność. Gdy zbudowaliśmy w polu bunkier, to już zawsze chodziliśmy tylko tam, graliśmy w karty, opowiadali kawały, filmy, przeżycia itp. historie. Czasem graliśmy w piłkę albo jeździli do lasu. Gdy moich rodziców nie było w domu, to zabierałem kolegów do siebie i wtedy robiliśmy przeważnie małą prywatkę, wariowaliśmy, ile się dało. Uczyliśmy się wspólnie palić papierosy, bo nie wszyscy umieli i przyzwyczajając się do coraz większych ilości alkoholu. Było to przeważnie tanie wino owocowe. Czytaliśmy też głośno książki, ale tylko na te tematy najbardziej nas w tym czasie interesujące” (K.L., lat 16,5)⁴³.

Wagarowanie budzi niepokój dorosłych, gdyż może prowadzić do uprawiania przez młodzież „podwójnego życia”. Dziecko w domu zachowuje się prawidłowo, wykonuje wszystkie swoje obowiązki, pomaga rodzicom.

⁴⁰ S. Dzwonkowska, *Wagary i ucieczki...*, dz. cyt.

⁴¹ Tamże, s. 14.

⁴² J. Czech, *Eksterni mimo woli...*, dz. cyt.

⁴³ L. Mościcka, *Przestępczość...*, dz. cyt., s. 134.

Wychodzi rano z domu, ale nie trafia do szkoły. Rodzice nie są świadomi problemu, ponieważ ich dziecko zachowuje się wzorowo. Po „powrocie ze szkoły” odrabia lekcje, rozwiązuje zadania, uczy się na klasówce, w zeszytach ma popisywane tematy z datą zajęć, jak to robił jeden z uczniów Sławek, który nie chciał, aby rodzice dowiedzieli się, że nie chodzi do szkoły. Okazało się, że chłopiec był szantażowany przez kolegę siostry, który żądał od niego pieniędzy. A ten musiał je w jakiś sposób zdobywać, były to najczęściej włamania do domków letniskowych na działkach, do komórek w blokach, z których to wynosił drobne sprzęty, narzędzia, które można było sprzedać i zarobić parę groszy, które później musiał oddać szantażyście⁴⁴.

Młodzież najczęściej nie chce uczestniczyć na lekcjach ze względu na to, że nie są do nich przygotowani, lekcje są dla nich nudne, a także uciekają ze swoją „paczką”, aby mieć szacunek grupy, zdarza się także, że uczniowie wagarują, bo są zmuszani przez swoich kolegów i koleżanki z klasy.

Niepokojącym jest fakt, że spośród 241 badanych uczniów 104 ankietowanych nie usprawiedliwia swoich nieobecności i prawie tyle samo badanych dzieci odpowiedziało, że rodzice piszą im usprawiedliwienia, zaś 34 ankietowanych napisało, że podrabiają podpisy rodziców i w ten sposób usprawiedliwiają swoje ucieczki ze szkoły⁴⁵.

Pocieszającym jest jednak fakt, że istnieją uczniowie, którzy z wielką przyjemnością przychodzą do szkoły, którzy jak sami twierdzą „w szkole można spotkać przyjaciół, w szkole zdobywam wiedzę, ponieważ sprawia mi to przyjemność, szkoła daje wykształcenie, przyszłość, tylko praca wzbogaca, kształtuję swój charakter, ponieważ miło spędzam w niej czas”⁴⁶.

Szkoła musi zauważać uczniów tych wybitnie zdolnych i tych, którzy źle się uczą a także tych wagarujących, gdyż tacy uczniowie czują się osamotnieni i pragną w ten sposób zwrócić na siebie uwagę.

Stan, w którym uczeń może być niezauważony może trwać nawet kilka miesięcy, przyczynia się to do powstawania nieodwracalnych skutków, w ten sposób tworzą się ogromne zaległości w szkole, które później trudno nadrobić i które mogą doprowadzić do powtarzania klasy, a w ostateczności do wykolejenia społecznego.

Skutki wagarowania

„Na węgry nad Nil, pod palmę, uciekali uczniowie ze szkoły w starożytnym Egipcie – za co jednak można było dostać potem od nauczyciela solidnie kijem po plecach. Uciekali też żacy w średniowiecznym Krakowie, jednak za spędzenie kilku godzin nad Wisłą, zamiast nad tabliczką i rysikiem, płacili

⁴⁴ A. Gny, *Dlaczego węgry...*, dz. cyt.

⁴⁵ S. Dzwonkowska, *Węgry i ucieczki...*, dz. cyt.

⁴⁶ Tamże.

następnego dnia (...) trudnościami z siedzeniem na szkolnej ławie. Wagarowali nawet najwybitniejsi – o urywaniu się z lekcji piszą w swoich wspomnieniach wybitni polscy pisarze: Makuszyński, Brzechwa, Parandowski⁴⁷.

Wagary, jako jedno z negatywnych zjawisk społecznych, odzwierciedlają problemy, które dotyczą każdej ze szkół. Wpływają na obniżenie ocen, ale również skutecznie hamują u uczniów poczucie obowiązkowości i odpowiedzialności.

Wagarowanie jest powodowane chęcią przyjemnego spędzania czasu wolnego, przeżycia niecodziennych przygód, zaznania swobody, często z użyciem alkoholu czy narkotyków. Wagary, nawet te sporadyczne, zawsze powodują znaczne zaniedbanie ucznia w nauce, a bardzo często stają się pierwszym etapem włóczęgostwa, ucieczek z domu, przestępczości, wykojenia moralnego⁴⁸.

Wagary są groźne dla dziecka, bo wyłączone spod kontroli i opieki dostaje się pod wpływ ulicy, gdzie może znaleźć liczne okazje, np., do dokonywania przestępstw. Także dlatego, że traci ono emocjonalną więź ze szkołą i domem rodzinnym, które nie akceptuje jego poczynań⁴⁹.

Każda nieobecność na lekcji czyni sytuację ucznia trudniejszą. Opuszczanie zajęć bez istotnego powodu jest ze szkolnego punktu widzenia sprawą niebezpieczną, a wychowawczo nawet groźną. Samodzielnie organizowany wolny czas uczniowie wypełniają niekiedy „zabawami” graniczącymi z przestępstwem albo wprost z zabawami przestępczymi. Każdy człowiek musi pracować i wykonywać swoje obowiązki. Spędzenie czasu na zabawie, oszukiwaniu rodziny, nauczycieli i kolegów może wykształcić przywary prowadzące w przyszłości do ukształtowania się nieprawidłowej osobowości⁵⁰.

W momencie przebywania ucznia poza szkołą, np. na wagarach, „korzysta” on z czasu wolnego od zajęć szkolnych. K. Denek zwraca uwagę na fakt, iż „(...) czas wolny jest szansą, ale i zagrożeniem, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży. Nadmiar wolnego czasu, nieumiejętne jego spożytkowanie, lenistwo, próżniactwo, wygodnictwo i pustka wewnętrzna mogą doprowadzić do różnego rodzaju dewiacji. Czas wolny wypełniony pustką i bezczynnością sprzyja popadaniu w pijaństwo i narkomanie, konsumpcjonizm i zależność od taniej rozrywki”⁵¹. Stąd już tylko jeden krok do agresji, z którą państwo walczy od kilku lat, ale z miernymi skutkami.

⁴⁷ M. Śledzińska, *Zjawisko stare jak szkoła*, „Gazeta Szkolna” 2002, nr 12, s. 10.

⁴⁸ E. Turniak, *Jak zapobiegać wagarom?*

⁴⁹ V. Bratkowska, *Psychologiczne aspekty...*, dz. cyt.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ K. Denek, *Ku dobrej edukacji*, Warszawa 2005.

Jak przedstawia M. Walkiewicz⁵² nieobecności ucznia na lekcjach powoduje wiele problemów: luki w wiedzy, trudności w nabywaniu nowych treści programowych, braku właściwych umiejętności, niedostateczne oceny, zagrożenie nieklasyfikowaniem lub ocenami niedostatecznymi semestralnymi lub końcowo-rocznymi, możliwość wejścia do grup nieformalnych, uległość wobec zagrożeń alkoholizmu, narkomanii, paleniem papierosów, brak perspektyw życiowych.

Każdy młody człowiek, uczeń powinien ze szkoły oprócz wiedzy, innych zdolności wynieść poczucie, że życie składa się z praw i obowiązków do których trzeba się stosować.

Postawa moralna nie kształtuje się w próżni, lecz w określonej rzeczywistości stworzonej przez osoby, z którymi człowiek się styka. W dzieciństwie kluczową rolę w tym procesie odgrywa dom rodzinny oraz szkoła. Te dwa środowiska długo i bardzo silnie oddziałują na dziecko. O ile we wczesnym dzieciństwie zazwyczaj tylko przygląda się ono sytuacjom, o tyle okres szkolny rozpoczyna funkcjonowanie w tych sytuacjach. Szkoła jest pierwszym zetknięciem z rzeczywistością. Dziecko przychodzi do niej po wiedzę i jednocześnie uczy się w niej żyć⁵³. „Każde dziecko wagarujące ze szkoły powinno być uważane za dziecko moralnie zagrożone, mogące łatwo przeistoczyć się w nieletniego przestępcę”⁵⁴.

Wagary mogą być miernikiem stopnia demoralizacji jednostki. Problem wagarów może być poważniejszy, w zależności od sposobu spędzania czasu oraz rodzaju przyczyn, których młodzież doświadcza. Najpopularniejszym sposobem spędzania przez wagarowiczów wolnego czasu jest picie alkoholu, palenie papierosów i „trawki”, oglądanie filmów pornograficznych, a coraz częściej sięganie po silniejsze środki odurzające, np. klej. Równie groźne z uwagi na konsekwencje są przeżycia seksualne, które zazwyczaj zaczynają się podczas wagarów. W atmosferze takiego życia stopniowo słabną, a czasem nikną wszelkie hamulce moralne, zamiera wrażliwość na to, co złe. Uczniowie, którzy systematycznie chodzą na wagary bardzo często dopuszczają się innych zachowań antyspołecznych, np. ucieczki z domu, prób samobójstw⁵⁵.

Wagarów nie można lekceważyć trzeba im zdecydowanie zapobiegać przez wzmoczenie działalności wychowawczo-opiekuńczej oraz współpracę szkoły z domem ucznia. Nauczyciele-wychowawcy mają znaczne możliwości wpływu na wagarujących uczniów, takie jak:

- indywidualna rozmowa wychowawcy z uczniem,
- kontakt z rodzicami, informacja o frekwencji i sposobie oceniania ucznia, sugerowanie zbadania ucznia w poradni specjalistycznej,

⁵² M. Walkiewicz, *Absencja ucznia na zajęciach szkolnych...*, „Nowa Szkoła” 2002, nr 10, s. 38.

⁵³ V. Bratkowska, *Psychologiczne aspekty...*, dz. cyt.

⁵⁴ S. Batawia, *Proces społecznego wykołajenia się nieletnich przestępców*. Warszawa 1978.

⁵⁵ S. Dzwonkowska, *Wagary...*, dz. cyt.

- kolejna rozmowa z uczniem, rodzicami i pedagogiem szkolnym,
- ostrzeżenie, iż następne wagary będą powodem pisemnej adnotacji w zeszytach uwag, rozmowy z dyrektorem itp.,
- po kolejnych rozmowach z uczniem wskazanie możliwości obniżenia oceny ze sprawowania,
- rozmowa z rodzicami – w zależności od możliwości finansowych rodziny – zorganizowanie zajęć wyrównawczych, fakultatywnych, indywidualnych itp.,
- zorganizowanie pomocy koleżeńskiej,
- regulowanie wzajemnych kontaktów między rodzicami, nauczycielami i uczniem,
- zmiana klasy (jeśli istnieje taka możliwość),
- podjęcie próby zorganizowania w szkole „klubu odrabiaczy lekcji” pod opieką uczniów zdolnych lub odpłatnie dyżurujących nauczycieli⁵⁶.

Każdy przypadek wagarów należy traktować indywidualnie i poddać szczegółowej analizie. Niedopuszczalne jest piętnowanie i wyszydzanie wagarujących przed rówieśnikami; powiększa to dystans emocjonalny między uczniem a szkołą⁵⁷.

Absencja uczniów na zajęciach lekcyjnych ściśle związana jest z powodzeniami i niepowodzeniami szkolnymi. W. Okoń⁵⁸ wyróżnia trzy główne czynniki tego zjawiska:

- 1) szkoła,
- 2) uczeń,
- 3) warunki społeczne.

Autor szeroko opisuje zależność powodzeń szkolnych zarówno ucznia jak i szkoły. Zwraca w nich szczególną uwagę na zagadnienia dydaktyczne. Inaczej sprawa przedstawia się w przypadku zależności od warunków społecznych, które na terenie szkoły wiążą się przede wszystkim z atmosferą szkoły, z tym głównie, czy ona sprzyja identyfikacji ucznia z własną szkołą. Czynniki sprzyjające identyfikacji bądź ją zakłócające T. Gołaszewski⁵⁹ wyróżnia następujące czynniki wpływające na klimat społeczny szkoły:

1. Klimat sprzyjający identyfikacji ze szkołą:
 - przewaga emocji pozytywnych („ciepło emocjonalne”),
 - niewystępowanie sytuacji konfliktowych (cisza, brak napięć),
 - zasadnicza zgodność celów, motywacji wypełniania obowiązków szkolnych,
 - unikanie zachowań represyjnych; przewaga nagród nad karami,

⁵⁶ B. Turniak, *Jak zapobiega...*, dz. cyt.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ W. Okoń, *Wprowadzenie do...*, dz. cyt.

⁵⁹ T. Gołaszewski: *Szkoła jako system społeczny*, Warszawa 1994.

- sprawiedliwość wobec wszystkich uczestników społeczności szkolnej,
 - przewaga więzi osobowych, bezpośrednich, nieformalnych.
2. Klimat utrudniający identyfikację ze szkołą:
- przewaga emocji negatywnych lub obojętność uczuciowa („chłód uczuciowy”),
 - występowanie sytuacji konfliktowych (stałe napięcie nerwowe),
 - niezgodność celów i sprzeczne motywacje spełniania obowiązków szkolnych,
 - występowanie zachowań represyjnych; przewaga kar nad nagrodami,
 - protekcjonizm,
 - przewaga więzi rzeczowych, pośrednich, sformalizowanych.

Uczeń, który w szkole czuje się dobrze, który oprócz niepowodzeń ma też powodzenia, który kogoś tu lubi i sam jest lubiany – nie tak łatwo ucieka z lekcji jak ten, który niczego dobrego nigdy nie zaznał i nie spodziewa się zaznać, który w szkole jest „nikim”, tak że jego nieobecności może nikt nie zauważyć, nikomu go nie zabraknie i nikt o niego nie zapyta⁶⁰.

Początek XXI w. ma ogromny wpływ na młodych ludzi, cała transformacja ustrojowa, zmiana warunków kulturowych i cywilizacyjnych wpływa niekorzystnie na współczesną młodzież. Pojawienie się dużego bezrobocia zmieniło warunki materialne bardzo wielu polskich rodzin, niektóre nawet zepchnęło na margines społeczny.

W każdym okresie życia człowieka mogą powstać różne trudności. Pojawiają się one także u młodych ludzi, u których przejawiają się między innymi buntem, czyli sprzeciwem wobec zasad, które powinny w danym okresie wypełniać, a jest to obowiązek chodzenia do szkoły, czego nie czynią.

Ucieczki ze szkoły na początku są wyrazem protestu przeciwko trudnościom, których sami nie potrafią pokonać, wobec których czują się bezradni i jak wskazują badania niniejszej pracy, 16,5% uczniów do nikogo nie zwraca się ze swoimi problemami, trudnościami. W tak trudnych sytuacjach młodzież pozostawiona jest sama sobie, nie ma wsparcia w najbliższych, co niewątpliwie może przyczyniać się do podejmowania błędnych decyzji.

Środowisko rodzinne z reguły patologiczne może mieć wpływ na występowanie wagarów wśród gimnazjalistów. Młodzież wagarująca to najczęściej dzieci rodziców bezrobotnych, ale także dzieci z normalnych rodzin oraz rodziców na wysokich stanowiskach, pełniących ważne funkcje społeczne.

Obecnie rodzice są tak zaabsorbowani walką o byt, własnymi sprawami, że młodzież najczęściej pozostawiona jest sama sobie, rozwija się wśród swoich rówieśników, najczęściej zbuntowanych przeciwko temu, co ich otacza, gdyż wiek dorastania to czas, w którym dokonuje się wiele intensywnych zmian fizycznych, psychicznych, które rzutują na ich postawy. Jest to okres,

⁶⁰ V. Bratkowska, *Kłamstwa i wagary*. „Gazeta Szkolna” 2001, nr 7, s. 17.

w którym dziecko jest podatne na wszystkie niekorzystne zagrożenia, jak: palenie papierosów, picie alkoholu, zażywanie środków psychoaktywnych, wczesna inicjacja seksualna, jak również dokonywania różnych przestępstw, porzucenie nauki, ucieczek z domu, próby samobójcze. Wszystkie te niekorzystne zachowania są niewątpliwie efektem braku troski i opieki rodzicielskiej. Jak wskazują badania, wiele matek i ojców pracuje za granicą i nie są w stanie wypełniać należycie swojej roli. Wszystkie niepokojące zjawiska zachodzące w rodzinie wpływają destruktywnie na jednostkę. Wyniki badań potwierdzają, iż najczęściej uczniowie wagarujący pochodzą z rodziny niepełnej, a także zrekonstruowanej. Najczęstszą przyczyną rozpadu rodziny był rozwód.

Trudna sytuacja materialna rodziny ma także duże znaczenie na prawidłowe funkcjonowanie dziecka, gdyż brak stałych dochodów przyczynia się do powstawania konfliktów w rodzinie.

Dom, w którym występuje nieprzyjazna atmosfera, pojawiają się różnego rodzaju konflikty, dziecko nie chce w nim przebywać, szuka środowiska bardziej mu przyjaznego, tam gdzie zostanie docenione i zauważone, i najczęściej są to miejsca, które oferują pomoc, poczucie bezpieczeństwa, miłości, może to być sekta lub różnego rodzaju subkultura młodzieżowa.

Niepokojącym jest również fakt, że dzisiejsza młodzież najczęściej czas wolny poświęca na Internet, ogląda telewizję, a także gra w gry komputerowe. W takich domach, gdzie występuje brak zainteresowania ze strony rodziców, brak wspólnego spędzania czasu wolnego, niewątpliwie przyczynia się do braku jakichkolwiek relacji, a w konsekwencji może przyczynić się do zerwania więzi emocjonalnych pomiędzy najbliższymi członkami rodziny.

Wielu młodych wagarowiczów nie ma świadomości, że nauka jest sposobem na życie i na budowanie lepszej przyszłości, uważają, że wiek młodości to czas zabawy i rozrywki, czas na przyjemności, a nie wypełnianie obowiązków. Młodzież często twierdzi, że ma prawo decydować o swoim życiu.

Jak wynika z powyższych rozważań, wagary to proces złożony i aby zapobiegać ucieczkom ze szkoły należy podjąć wszelkie działania aby uświadamiać uczniom, że wagary są bezcelowe, bezsensowne, degradują psychicznie i moralnie młodego człowieka. Dlatego też rodzice, opiekunowie i nauczyciele nie powinni tolerować społecznych zachowań młodzieży, ale wspólnie wypracować różnego rodzaju metody zapobiegające powstawaniu tak niekorzystnego zjawiska, jakim są wagary.

Bibliografia

- Bohucki J., *Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży*, Katowice 1985.
Bratkowska V., *Kłamstwa i wagary*, „Gazeta Szkolna” 2001 nr 7.
Bratkowska V., *Psychologiczne aspekty kłamstwa i wagarów*. „Wszystko dla Szkoły” 2001, nr 1/2.
Czech J., *Eksterni mimo woli*, „Gazeta Szkolna” 2003, nr 24.

- Denek K., *Ku dobrej edukacji*, Warszawa 2005.
- Dziennik Ustaw z dnia 8 sierpnia 2008 r. art. 20.
- Dzwonkowska S., *Wagary i ucieczki*. „Głos Nauczycielski” 1999, nr 27.
- Gołaszewski T., *Szkoła jako system społeczny*, Warszawa 1994.
- Heyne D., S. Rollings, *Niechęć do szkoły. Jak pomóc dziecku, które opuszcza lekcje i wagaruje*, przekład M. Gajdzińska, Gdańsk 2004.
- Kargulowa A., *Dlaczego dzieci nie lubią szkoły*. Warszawa 1991.
- Kupisiewicz Cz., *Rzecz o kształceniu*, Warszawa 1999.
- Łobocki M., *Trudności wychowawcze w szkole*, Warszawa 1989.
- Marek-Ruka M., *Niepowodzenia szkolne a niedostosowanie społeczne młodzieży*. Warszawa 1976.
- Marynowicz-Hetka E., *Dziecko w rodzinie problemowej*, Warszawa 1987.
- Mościcka L., *Przestępczość nieletnich. Podłoże, geneza, motywy*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1987.
- Oleszkiewicz A., *Wagary ponad miarę*. „Charaktery” 2006, nr 3.
- Pilch T., *Rozważania wokół nauczyciela-wychowawcy*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1995, nr 3.
- Sałasinski M., B. Badziukiewicz, *Vademecum pedagoga szkolnego*. Warszawa 2003.
- Skorny Z., *Proces socjalizacji dzieci i młodzieży*, Warszawa 1987.
- Słownik Języka Polskiego*. Warszawa 2002.
- Stojcka-Zuber R., *W sprawie wagarów*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2007, nr 3.
- Śledzińska M., *Zjawisko stare jak szkoła*, „Gazeta Szkolna” 2002, nr 12.
- Turniak E., *Jak zapobiegać wagarom?*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 1.
- Walkiewicz M., *Absencja ucznia na zajęciach szkolnych...*, „Nowa Szkoła” 2002, nr 10.
- Wojciechowski M., *Czemu idą na wagary*. „Remedium” 2005, nr 4.
- Ziemska M., *Rodzina a osobowość*, Warszawa 1979.
- Ziemska M., *Postawy rodzicielskie*, Warszawa 2009.